

Til Stortingets Utdanningskomité

18.04.2023

Teknas innspill til Meld. St. 14 (2022–2023) Utsyn over kompetansebehovet i Norge

Utdanningspersonellkommisjon

Tekna viser til den politiske debatten og den tilbakevendende diskrepansen mellom oppgaver som skal løses og menneskelige ressurser vi har til rådighet.

Tekna mener det er et stort behov for å kartlegge hvilke oppgaver utdanningssektoren skal løse og hvordan dette kan gjøres på best mulig måte med de menneskelige ressursene vi har til rådighet for å møte fremtidens kompetansebehov i befolkningen.

Tekna foreslår at Stortinget ber regjeringen opprette en Utdanningspersonellkommisjon etter mønster fra Helsepersonellkommisjonen for å sikre et godt og omforent kunnskapsgrunnlag å utvikle utdanningssektoren på videre.

Realfagenes plass

Tekna viser til regjeringens ønsker om en klar prioritering av IT, helse og grønn omstilling. Dette er styringssignaler som peker mot en større prioritering av realfag. Selv om Tekna representerer medlemmer med master og doktorgrader, vil vi understreke at realfagene er helt essensielle for alle, om ambisjonen er å bli fagarbeider eller forsker.

Tekna viser til Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning og til regjeringens foreslåtte prioriteringer her, og ber Stortinget be regjeringen igangsette et arbeid med et større realfagsløft.

Dimensjonering i høyere utdanning

Dimensjonering bør ikke overlates til det enkelte studiested uten tydeligere overordnet styring. Dette kan gjøres gjennom utviklingsavtalene. Utdanningsinstitusjonene må gis mulighet til å dyrke sin egenart og gjøre bedre det de i dag allerede er gode på. Hvis alle institusjonene dreier tilbudet i samme retning, vil vi kunne miste gode kompetansetilbud og de lokale tilpasningene som en rekke utdanningsinstitusjoner har utviklet over tid. Vi er et lite land og det er behov for en gjennomtenkt arbeidsfordeling mellom de ulike institusjonene.

Tekna mener Stortinget må be regjeringen i større grad bruke utviklingsavtalene aktivt for å nå noen overordnede mål knyttet til dimensjonering.

Rekruttering og dimensjonering av undervisere i høyere utdanning

Lokal prioritering betyr avvikling av eksisterende tilbud før oppretting og utvidelse nytt tilbud. Spørsmålet er hvilke vurderinger som skal ligge til grunn for en slik prioritering.

Å prioritere helse, IT og grønn omstilling, må sees i lys av kapasitet knyttet til lærerressurser, lokaliteter og annen infrastruktur for å sikre kvaliteten. Prioritering betyr at det må gjennomføres nedbemanninger og nedleggelse av studier, med de konsekvenser det kan ha for andre gode grunner til å ha den bredden i tilbudet som foreligger i dag.

Tekna mener regjeringen må tydeliggjøre noen klare nasjonale føringer om dimensjonering lokalt på de ulike institusjonene.

Tekna mener det må lages en rekrutteringsplan for vitenskapelig ansatte innen områder med et stort behov – eksempelvis innen IT.

Realfagsrekruttering til høyere utdanning

Tekna er enig med regjeringen i at det vil være behov for flere med realfaglig bakgrunn i fremtidens arbeidsliv, på alle nivåer. Regjeringen viser til at vi i OECD-sammenheng, ligger under snittet når det gjelder rekruttering til høyere realfaglige studier. Det harmonerer ikke med ambisjonene vi har.

Tekna viser til at regjeringen ønsker en økt vektlegging av arbeidslivets behov i videregående skole. Det gjelder også innen studiespesialisering.

Det er stor etterspørsel etter arbeidskraft med tyngre realfagskompetanse fra høyere utdanning. Det kreves fordypning i realfag, om det er matematikk, fysikk, biologi eller kjemi i flere av disse studiene. Fordypning i realfag på videregående har betydning for gjennomføringsgraden i disse studiene.

Tekna mener vi må beholde realfagspoengene i videregående skole og gi bedre karriereveiledning, allerede i ungdomsskolen, for å synliggjøre konsekvenser av eget valg og adressere behovet for realfaglig kompetanse i fremtidens arbeidsliv.

Lærermangel

Tekna er bekymret for den kraftige nedgangen i antall lektorstudenter med fordypning i realfag; statistikk over antall studenter møtt til studiestart, viser at man har mistet hver tredje student siden 2019 – en nedgang på 34%. Problemet forsterkes ytterligere av frafall og program- eller institusjonsbytte, som SSB har beregnet til henholdsvis 16 prosent og 33 prosent for femårige masterutdanninger. Tilsvarende beregninger for PPU realfag viser nedgang på i underkant av 60 prosent de fire siste årene, og PPU-Y viser nedgang på over 30 prosent på fire år - nærmere 50 prosent om man ser på de siste fem årene. I tillegg er matematikk det faget med flest lærere over 50 år, og færrest under 40 år.

Av lektorkandidatene som faktisk gjennomfører, viser tall fra Tekna at kun en brøkdel begynner i skolen. Blant Teknas lektorutdannede medlemmer jobber majoriteten i privat sektor. Denne utviklingen er urovekkende sett i lys av samfunnets behov for realfagskompetanse.

Tekna mener Stortinget må be regjeringen utvikle tiltak for å møte mangel på kvalifiserte realfagslærere.

Konsekvenser av studieavgift på utenlandsstudenter

Dimensjonering av studiene må sikre at vi opprettholder studier av høy kvalitet også når søkertallene går ned. Tekna vil særskilt vise til studier som nå får et stort frafall av utenlandsstudenter ved innføring av studieavgift for utenlandsstudenter utenfor EØS/Sveits og til de ulike lærerutdanningene. Det vil da ikke være økonomi til å

opprettholde disse studiene hvis de ikke fylles opp av norske og europeiske kandidater. Studietilbud av lokal og nasjonal betydning vil kunne bli lagt ned.

Dette vil igjen svekke rekrutteringsgrunnlaget til doktorgrader og fremtidige undervisere i høyere utdanning innen fagområdet.

Tekna mener Stortinget må sikre at det ikke innføres studieavgift for studenter fra land utenfor EØS/Sveits før det foreligger en grundig konsekvensanalyse og kompensatoriske tiltak der det er nødvendig for å opprettholde viktige studietilbud lokalt og nasjonalt.

Livslang læring

Tekna er glad for at regjeringen vil utvikle en kompetansereform i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Tekna viser til omtalen av egenbetaling for studenter som tar studier på universitets- og høyskolenivå og endringer i egenbetalingsforskriften som skjer med virkning fra 1. januar 2024.

Tekna synes det er beklagelig at man ikke anser livslang læring som et viktig samfunnsbidrag som bør sikres offentlig finansiering.

Regjeringen legger opp til at det vil bli egenbetaling for dem som tar høyere utdanning mens man er i arbeid og som er spesielt tilrettelagt for det. Vilkåret er at søkeren skal ha minst to års arbeidserfaring – den praktiske gjennomføringen av tilbudet er særlig tilpasset for personer i arbeid, eller innholdet i tilbudet er særlig utviklet for personer med arbeidserfaring.

Gratisprinsippet for høyere utdanning skal ligge fast, og mulighetene for å kreve egenbetaling vil i hovedsak holde seg innenfor rammene som har vært gjeldende til nå – **det skal fortsatt bare gjelde for tilbud som er spesielt tilrettelagt for personer i arbeid.** Endringene innebærer at statlige institusjoner kan kreve egenbetaling for studiepoenggivende studietilbud på gitte vilkår.

Tekna mener de signalene som ligger i meldingen ikke møter det som vil være alle arbeidstakeres behov i fremtiden, nemlig en mulighet til å være en relevant arbeidstaker uavhengig av egen betalingsevne eller bedriftens evne eller vilje til å påkoste kompetanseutvikling for den enkelte medarbeider.

Tekna mener det må sikres at alle gis gratis tilgang til offentlig finansierte videreutdanningstilbud i regi av offentlig finansierte utdanningsinstitusjoner.